

Az OKDT vitájából

A közművelődési könyvtárakról szóló referátumot, amelyet ez év őszén az Országos Népművelési Tanács által megrendezésre kerülő országos népművelési konferencia elé terjesztenek, az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács Közművelődési tagozata 1969. március 31-én vitatta meg.

A vitában felszólalók egy kivételével valamennyien egyetértettek a referátum szellemével, fő mondanivalóival és célkitűzéseivel. Számosan fejezték ki elismerésüket a vitára bocsátott szöveggel és annak szerkezetével kapcsolatban. Többen kifejezést adtak annak a kívánságuknak, hogy a felsorolt tennivalókat még pregnánsabban, még élesebben fogalmazva kellene kifejtteni. Az alábbiakban - a hozzászólások sorrendjében - közöljük a vita lényeges részeit.

Az elsőként felszólaló S E B E S T Y É N Géza (OSZK) alapvetően kívánta leszögezni az alábbi három tételt: 1. Egy könyvtári rendszerváltozás kidolgozása, elfogadtatása és végrehajtása 15-20 évet igényel, tervezni tehát hosszú távra kell, az akkori szükségletekből kiindulva. A jövő könyvtári szükségleteinek megállapítása szociológiai feladat. 2. Mivel a közművelődési könyvtárak olvasóközönségének művelődési szintje elég széles skálán húzódik szét, a tervezés kiindulópontja a legigényesebb olvasó kategória kell legyen. 3. Véglegesen szakítani kell a könyvtárügyben még mindig élő, századeleji "népkönyha" szemlélettel, amely ellen már Szabó Ervin is küzdött. A mai közművelődési könyvtárnak a tömegek felé is teljes kulturát kell közvetítenie, nem pedig szelektáltat. A konkrét tennivalókkal kapcsolatban elsősorban az önálló falusi könyvtárosok számának növelését és a megfelelő könyvtári épületek, ill. helyiségek biztosítását sürgette.

S Z Ő K E Tiborné (FSzEK) a könyvtári rendszer integrációja ellenében a többszektoruság mellett emelt szót. Az egységes ellátási rendszer koncepcióját mondva csinált problémának tartva, egyszerűen a könyvtárközi kölcsönzés megjavítását látta szükségesnek. Realisabb irányelveket és tervezést kívánt, amely elsősorban a tömegigénnyel számol. Véleménye szerint a közművelődési könyvtáraknak még sokáig több közük lesz a művelődésügy egészéhez, mint a tudományos és szakkönyvtárakhoz. A közművelődési könyvtárak szerinte még sokáig nem vállalkozhatnak az értelmiség egészének kiszolgálására. A referátummal még számos ponton nem értett egyet és cáfolta annak megállapításait. Kifogásolta, hogy az ötvenes évek fejlődését nem kellően értékelték.

B A R A B Á S I Rezső (KMK) felhívta a figyelmet a magyarországi könyvtárosok csekély számára. A Szovjetunióban 10 000 lakosra több mint 10 könyvtáros jut, Magyarországon 3,7. Ha mi a szovjet szintet el szeretnők érni, 5-6000 könyvtárosra lenne még szükségünk.

M E Z E I György (Győr, Megyei Könyvtár) a könyvtári kiadások teljes összegének megjelölését hiányolta az egyéb kulturális ágazatokkal szembeni összehasonlítás céljából. Az állami alapokkal kapcsolatos elgondolás szerinte nem vihető keresztül, mivel ellenkezik az új gazdasági mechanizmus decentralizáló tendenciá-

jával. Az állami támogatást inkább egy, a könyvtárak intézményi szövetségén alapuló könyvtáros egyesület tevékenységén keresztül látná biztosítottak. A klubkönyvtárak ügyében a referátum több szempontból negatív véleményét tulzottnak tartotta.

G E R Ö Zsoltné (KMK) cáfolta Szőke Tiborné megállapításait és állást foglalt az igényesebb olvasóréteget alapul vevő fejlesztés mellett. Nem arról van szó, hogy valamennyi közművelődési könyvtárat általános tudományos könyvtárrá kell fejleszteni, zömükben ezt csak referenz szinten kell elérjék.

Z I R C Z Péter (MM Könyvtárosztály) nem értett egyet a regionális könyvtár-ügyről írottakkal, szerinte ezen a téren már vannak részeredmények.

S Z I L Á G Y I Tibor (KMK) hangsúlyozta, hogy a közművelődési könyvtárügy legnagyobb hibája az elaprózott kis egységekben rejlik. Az apró egységek önállóságának megszüntetése feltételez egy ellátási, igazgatási centrumot. A fővárosban erről nem lehet beszélni, mert Budapestnek egyetlen megyei szintű kerületi könyvtára sincs, s így ezek a megfelelő szolgáltatások (pl. helybenolvasás) nyújtására képtelenek.

B A L Á Z S Béla (Zala megyei Pártbizottság) véleménye szerint a könyvtári intézményrendszerre fordított összeg országosan általában növekszik - a helyi csökkenések ellen a könyvtárosoknak kell aktívabban harcolniuk. A könyvtári integráció alatt egy bizonyos területen az ellátási kizárólagosság megszűnését érti. A könyvtárak és a könyvtárosok társadalomban elfoglalt helye nagymértékben függ a könyvtári munka publicitásától. A könyvtári rendszerben mutatkozó hibák csak a szakma előtt ismeretesek, de a széles közvélemény előtt sajtó, folyóirat, TV, rádió stb. útján nem bizonyítottak. Pedig az állami támogatás mellett a könyvtáraknak társadalmi támogatásra is szükségük van. Szorosabb kapcsolatot javasolt a könyvtárak és a sajtó, ill. a közvélemény között. A járási székhelyeken működő városi és járási könyvtárak esetében közös fenntartást javasolt. A könyvtári rendszer megtervezésénél figyelemmel kell lenni a közlekedés gyors és nagyarányú fejlődésére is.

A R A T Ó Attila (Debrecen, Megyei Könyvtár) hangsúlyozta, hogy a közművelődési könyvtárügyben nemzetközi viszonylatban meglévő lemaradásunkat nem indokolja az ország gazdasági helyzete. A központilag előírt, kötelező területi ellátási normák szükségesek, különben a fejlődés szubjektív, helyi tényezők függvénye lesz. A közművelődési könyvtári hálózatot egységes ellátási hálózatként kell felfogni. A könyvtárak technikai adottságainak fejlesztése elsőrendűen fontos, a további fejlődés feltétele. Szükséges a könyvtárak számára nagyobb jogkört biztosítani - ma még a megyei és járási könyvtárak többsége nem önállóan gazdálkodó intézmény.

I S Z L A I Zoltán (KMK) szerint tovább nem tartható fenn az az állapot, hogy a könyvtárak ellátása kizárólag a helyi tanácsoktól függjön. Megfelelő állami biztosítékok kellenek ennek ellensúlyozására.

K O R D O S László (Miskolci Városi Könyvtár) egyetértett a könyvtári integrációval a kis könyvtárak esetében, de a nagyobb könyvtáraknál (városi, járási, megyei könyvtárak) jelenleg nem tartja időszerűnek. A két könyvtár fennállása pl. Miskolcon egészséges versenyszellemet eredményezett. Sérelmezte az iskolai könyvtárak gyenge ellátását. Javasolta, hogy a könyvtárak az évi 3-5 forintos beirataási díjakat vagy szüntessék be, mert adminisztrációjuk többbe kerül, vagy emeljék fel s a befolyt összeget fordítsák a könyvtárak fejlesztésére.

K O N D O R Istvánné (MM Könyvtárosztály) megállapította, hogy a 3. ötéves terv irányelvi tervezésükkor nem voltak irreálisak, de nem könnyű öt évre előre úgy tervezni, hogy a költségvetés nem ismeretes. Hiányolta, hogy a referátum a

könyvtári törvényre nem utalt, holott ez már a koordináció hangsúlyozásával az integrációt előlegezte. A koordináció sajnos nem valósult meg úgy, ahogy elképzelték. A könyvtári integrációt a többszektorúság (tanácsi, üzemi, iskolai könyvtárak) fenntartása mellett úgy értelmezi, hogy annak feladata az egyes könyvtárakat az ellátás megfelelő szintjébe besorolni, függetlenül a fenntartó szervtől. A szakszervezeti könyvtárak fejlesztése a referátumban nincs elég bőven kifejtve. A klub-könyvtári koncepcióval egyetért, sajnos ezek fejlesztése a körzetesítés elakadása miatt nem az elképzeléseknek megfelelően alakul. A községekben 1500 lakoson alul letéti ellátást, azon felül önálló könyvtárat tart szükségesnek, amely a járási, ill. megyei könyvtár szolgáltatásait közvetíti. Egységes normatívák kidolgozását és azoknak pénzügyi elfogadtatását sürgős feladatnak tartja. Központi alapokra is szükség van s ez nem jelentene centralizációt. A könyvtárak pénzügyi önállósága nem bizonyos, hogy minden szempontból előnyös lenne.

G Ö N C Z I Imre (SZOT Kulturális Osztály) véleménye szerint az előterjesztés megállapításai nem nélkülözhetik a 3. ötéves terv irányelveinek kritikáját (pl. az olvasólétszámnak 25 %-ra való emelése nem volt teljesíthető). Ki kell térni az új gazdasági mechanizmus könyvtári vetületére is. Az új mechanizmus kulturális programja, a szintentartás már eleve csökkenést, lemaradást jelent. (Árváltozások a nyomda- és építőiparban stb.) Az integráció nem a hálózatok szervezeti egybeolvasztását, hanem az egyes könyvtárak tervszerű összefogását, a fő feladatokra való koncentrációt és erőteljesebb állami módszertani irányítást jelent. Kisebbségi könyvtári egységeket csak akkor szabad megszüntetni, ha helyette jobb ellátást tudunk biztosítani. A szakszervezeti és a közművelődési könyvtári hálózat új együttműködését még az Országos Népművelési Tanács őszi konferenciája előtt ki kellene dolgozni. Az üzemi könyvtárak területivé tétele és az SzMT könyvtárak nyilvánossá tétele sok nehézségbe ütközik. (Üzemi ellenállás stb.)

S Z Ő N Y I László (Miskolc, Megyei Könyvtár) tarthatatlannak minősítette azt, hogy a könyvtárak működési feltételeinek megteremtéséért a könyvtárosoknak kelljen harcolniuk. Ez a helyi fenntartók felelőssége.

M A R Ó T H Miklós (FSzEK) szerint az integráció az egységes könyvtárosi szemlélet kialakulását is elősegítené, magukat a könyvtárosokat is integrálná. Meg kellene vizsgálni a könyvtáros személyének szociológiai helyzetét is.

B I R Ó Vera (MM Közművelődési Főosztály) véleménye szerint a referátumnak jobban ki kellene térnie az okok elemzésére s erősítenie kellene a hazai viszonyokra való utalást. A könyvtári munka megújításának, korszerűsítésének osztársadalmi hasznát is jobban ki kellene emelni. Az integráció problémakörében érdemes lenne megvizsgálni a könyvtárügynek a társadalom egyéb területeivel való integrációját is.

J U H Á S Z Margit (Miskolc, Megyei Könyvtár) az előterjesztésből a közigazgatási szemléletet hiányolta. Elmondotta, hogy pl. 1960 és 1965 között a megyék költségvetésében a kulturális ágazatnál 45,7 százalékos emelkedés volt s ezen belül a népművelésre csak 2,2 százalékos jutott. Még kevesebb lehetett a népművelésen belül a könyvtárak részesedése. Ezek az adatok hatásosan támasztanak alá a közművelődési könyvtárügy stagnálásáról, ill. hanyatlásáról mondottakat.

U R B Á N László (KMK) kérte, hogy a könyvtárak műszaki fejlesztésére bővebben térjen ki az előterjesztés.

Az előadók nevében S A L L A I István (KMK) válaszolt. A referátum továbbfejlesztésére vonatkozó megjegyzéseket tekintetbe fogják venni. Az integrációt

irányzatként kell felfogni, amelynek alapja az együttműködés, célkitűzése az egy-
séges ellátási rendszer, a fenntartóra való tekintet nélkül. Példának idézte a
Szovjetuniót, ahol a könyvtárügyben a centralizálás nem a fenntartók egyesítését,
hanem a nagyfokú együttműködést jelenti, amely biztosítja az ökonomikus ellátást.
Nálunk az együttműködést gátló tényező az "intézményi tudat" kifejlődése, a könyv-
tárak között a "két szomszédvár" helyzet kialakulása. Nincs arról szó, hogy a
nagykönyvtár felfalja a kiskönyvtárat, de végre szakítani kell azzal a hiedelemmel,
hogy egy halom könyvet könyvtárnak tekintünk. A korszerű könyvtár fogalmát, a
Szabó Ervin-i ideált mai szükségleteink szintjén kell realizálni. Az új gazdasági
mechanizmust kulturális vonalon is tekintetbe kell venni: a decentralizáltság nö-
vekedésével nem lehet többé csak felülről irányítani. Ezért kellene a központi
alapok és a kötelező normatívák.

Az elnöklő K O V Á C S Máté (ELTE, Könyvtártud. Tanszék) zárszavában meg-
állapította, hogy az elhangzott hasznos hozzászólások értelmében az előterjesztést
ki kell bővíteni, ill. át kell dolgozni. Különösen fontos az integráció fogalmának
egyértelmű meghatározása. Az ily módon kimunkált referátum nemcsak a tájékoztatás
feladatát fogja betölteni, hanem tervezésünk és jövő fejlődésünk alapja is lehet.

(sg)